

Jaume de PUIG I OLIVER

DESOCULTACIÓ D'UN MANUSCRIT DE L'ART LUL·LIANA
A BARCELONA, EL 1396

L'any 1395 fou fatídic per a l'inquisidor Nicolau Eimeric. El cop més dur que va rebre durant la seva vida, se'l va sentir a sobre aquell any, quan els registradors de lletres apostòliques Joan de Bonis, Bernat Fort i Joan Lluís declaraven que la butlla antilul·liana *Conservationi puritatis Catholice fidei* del papa Gregori XI, datada el 25 de gener de 1376, no es trobava en el registre corresponent. Havent-la haguda de cercar a petició del valencià Antoni Riera, van fer llevar acta notarial del fet davant el cardenal de Sant Sixt, especialment comissionat pel papa Benet XIII en aquest afer.¹ Aquest fou el punt que marcà el declivi definitiu de l'inquisidor gironí, quatre anys abans de la seva mort.

El document que ací es publica és una conseqüència de la victòria dels lul·listes a Avinyó. S'hi assenyala la desocultació d'un llibre de Llull que havia estat guardat en un lloc segur, a recer de la mà d'Eimeric i dels seus informadors. El llibre en qüestió és l'*Ars* de Llull, sense més precisió. Els personatges que intervenen en l'acció són tots eclesiàstics. El lloc on l'acció es verifica és a casa de l'Ardiaca de Santa Maria del Mar. L'obra de Llull és lliurada a Pere Rossell, beneficiat de Santa Maria del Mar.² El fet s'ha de subratllar, perquè és una altra prova de la resistència, si més no passiva, que

1. Sobre aquests fets, cf. els nostres articles *El procés dels lul·listes valencians contra Nicolau Eimeric en el marc del Cisma d'Occident*, dins «Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura», LVI (julio-diciembre 1980), 409-419; *La «Incantatio Studii Ilerdensis» de Nicolau Eimeric, O. P. Edició i estudi*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», XV (1990), 7-16. Sobre la butlla antilul·liana de Gregori XI, cf. Heinrich DENIFLE, *Zur Verdammung der Schriften des Raymond Lull*, dins «Archiv für Literatur- und Kirchengeschichte des Mittelalters», IV (1888), 352-356; Josep PERARNAU I ESPELT, *De Ramon Llull a Nicolau Eimeric. Els fragments de l'«Ars amativa» de Llull, en còpia autògrafa de l'inquisidor Eimeric integrats en les cent tesis antilul·lianes del seu «Directorium inquisitorum»*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», XVI (1997), 7-129, espec. 111-118; i en les edicions independents tant de Barcelona, Facultat de Teologia de Catalunya 1998, com de Ciutat de Mallorca, Centre d'Estudis Teològics de Mallorca, amb la mateixa numeració.

2. No s'ha de confondre aquest Pere Rossell, beneficiat de Santa Maria del Mar, amb el Pere Rossell que Eimeric ataca en el *Dialogus contra lullistas*, i sobre el qual hom pot veure la bibliografia que cita Manuel CASTRO Y CASTRO, *Bibliografia hispanofranciscana*, Santiago de Compostela 1994, 298, n° 3341. El Pere Rossell destinatari del llibre de l'*Art* de Llull apareix en altres documents del mateix volum de *Verbalium*, f. [13]v, [56]v, [77]v, [79]v, [85]v, [90]v, [100]r, [122]r, [143]v, [144]r.

l'estament eclesiàstic va oposar a l'acció brutal d'Eimeric contra el lul·lisme.³

Aquest document s'ha conservat en la seva redacció llatina al volum 5 dels *Registra verbalium*, de l'Arxiu Diocesà de Barcelona, corresponent als anys 1391-1405. En el mateix volum, però uns folis més avall, un paper solt conté el tenor del document en català. Hem reintegrat el full solt, trobat entre els folis 145 i 146 del volum esmentat, al costat de la seva versió llatina, entre els folis 128 i 129.

Els *Registra verbalium* donen fe de gestions dutes a terme pels saigs de la cúria episcopal barcelonina, sota les indicacions precises de l'Oficial. Normalment es tracta de petites accions de reintegrament de justícia (empares, reclamacions, execució de penyores, etc.) que es duen a terme per iniciativa i sota control de l'Oficial, però sense que hi hagi enantament, és a dir, sense inici d'acció jurídica pròpiament dita. Són accions purament verbals, com diu el nom de la sèrie, espècie de procediment jurídic que potser caldria estudiar amb precisió, perquè probablement es tracta d'una institució molt pràctica i àgil, a part d'original, per la garantia que ofereix al qui s'hi acull i per la simplicitat del tràmit.

En el cas que ens ocupa, a iniciativa de l'Oficial de la Cúria episcopal barcelonina, un saig es presenta a casa de l'Ardiaca de Santa Maria del Mar i d'un cofre que era de mn. Coll, prevere, antic domer, en treu un exemplar de l'*Art* de Llull i el dona al sobredit Pere Rossell. L'acte de desocultació oficial implica que l'ocultació havia tingut com a mínim la complicitat de l'Oficialia. Per desgràcia el document és molt parc i llevat de dir que el llibre era gran, només permet d'entreveure que entre el clergat barceloní hi havia interès per l'obra de Llull i que la Cúria col·laborava activament amb els qui s'oposaven als intents d'Eimeric de retirar de la circulació els ms. lul·lians. La data en què s'acompleix el fet, agost del 1396, indica que l'Oficial va actuar sense presses, possiblement havent-se assegurat que la qüestió de l'ortodòxia de les doctrines lul·lianes havia estat encarrilada per camins més pacífics i falaguers que els propugnats per Eimeric.

1

Text llatí

1396 agost 14 ADB, Reg. Verbalium 5 (1391-1405) f. [129]r

Franciscus Oliua, sagio, retulit se de mandato dicti domini officialis a[per]uisse quemdam coffre enlahonatum, quod erat in camera domeriorum hospicii honorabi-

3. Cf. *El procés...* (o. c. en la nota 1), 415-416.

lis Archidiaconi Maris, Barchinonensis, et quod coffre erat, ut dixit, d·En Coll presbyteri, olim domerii, et abstraxisse a dicto coffre quemdam librum magnum cohoptum panno lineo. Quiquidem liber est, ut dixit, *Artis* Raymundi Lulli, et quem librum dedit et liberauit discreto Petro Rosselli, presbytero, beneficiato in dicta ecclesia de Mari. Et predicta dixit fuisse facta presentibus testibus discretis Petro Loreda, maiodormo, Jacobo Baiuli, domerio, Petro Rosselli, presbytero, et En Castell, presbytero.

2

Text català

1396 agost 14

ADB, Reg. Verbalium 5 (1391-1405)
full solt entre els ff. 128v i 129r

Ffrancesch so Oliua, saig del honrat officyal^a, tragué diluns a 14 del mes de agost^b, de un coffre enlaunat, lo qual ere en la cambre dels domers del alberch del honrat ardiacha de la Mar, lo qual coffre és^c d·en Coll preuera, olim^d domer, un libre gran, cubert de drap de li, lo qual era de la *Art* d·en Ramon Lull, presents en P. Loreda, majordom, e En Jacme Batle, domer, e n P. Rossell, preuera, e En Castell, preuera. E lo qual libre liurà a n P. Rossell, preuere, beneficiat en la Mar.

^a officyal *interlin* ^b post agost seq del cancell ^c es corr pro et ^d post olim seq doumen cancell ^e E lo qual... en la mar *alia man*